

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ո՛ր են անոնք, որ ազգային ժողովոց ատենաներու, ազգային լրագրութեանց ասպարէզներու, և տեղ տեղ մասնաւոր գումարմանց մէջ գրեթէ աղի արցունք քամելով իրենց աչերէն, ցաւ մորմոք և կարեկցութիւն կ'այտնեն իր իկիոյ վիճակի ազգայնոց վրայ, և անոնց բարեկենդանութեան ու յառաջագիւտութեան միակ միջոց կհամարին և կհաշակեն անոնց կաթողիկոսութեան խնդրոյն անյապաղ կարգադրութիւնը: Ո՛ր են այն ազգասէր անձինքն. ո՛ր են գոնէ անգամ մ'ալ չեն յիշեր Աղթամարայ վիճակի հարիւր հազարաւոր ազգայինքն, որոց վիճակը դառն է քան զկիլիկեցւոց: Ս. Պատրիարքն ու իւր ֆաղաքական ժողովն ինչ ըրին ընդհանուր ժողովոյ կողմանէ իրենց եղած յանձնարարութիւնը, որ էր՝ Աղթամարայ կաթողիկոսական խնդրոյ վրայ տեղեկագիր մը առբերել:

Արդարեւ առաւել քան զՅոբ համբերող են Աղթամարցիք. առաւել քան զՅոբ երկայնամիտ է խաչատուր Սրբազան. տարիներէ հետէ Պատրիարքարանի խցին մէջ լուկ մնչիկ հըռ և հնազանդ կապասէ Պատրիարքարանի որոշման: Աղթամարցիք կիլիկեցւոց պէս երկպառակեալ չեն, այլ միահամուռ կուզեն իրենց կաթողիկոսը: Վկայ են հին ու նոր բազմաստորագիր հանրագրութիւնք, զորս անշուշտ տեսած է Պատրիարքարան:

Ժամանակն պարզած է կաթողիկոսական այս խնդիրն: Փոքրիկ վերաքննութիւն մը կրնայ երեւան հանել խաչատուր Սրբազանի անմեղութիւնը, և Աղթամարայ կաթողիկոսութեան արժանի յատկութիւնները:

Չափազանցութիւն ըրած չեմք ըլլար, եթէ ըսեմք թէ Հայաստանեայց կառավարելի վարդապետ մ'է խաչատուր, և թէ կարող է մեծամեծս գործել Աղթամարայ մէջ եթէ Պատրիարքարանի օժանդակութիւնը և քաջալերութիւնը հետն ըլլան:

Աւանդ, որ երեւելի տաղանդ մը ունեց փառանքաւ պատճառաւ այսպէս ընդերկար ժամանակ անգործ ու անաշխատ մնացած է, մինչդեռ շատ պէտք ունին անոր՝ մեծ վիճակի մը թշուառ և կարօտ ազգայինք:

Այս առաւօտ իմացանք թէ՛ Նիկոմիդիոյ Առաջնորդ վարժապետեան գերապատիւ Տ. Ներսէս Ս. Արքեպիսկոպոսն հինգշաբթի օրը մայրաքաղաքս եկած է, վիճակին վերաբերեալ խիստ ստիպողական խնդրոյ մը կարգադրութեան համար:

Մեր ընդունած տեղեկութեանց նա-

յելով՝ յիշեալ վիճակին ազգայինք տեղական կառավարութեան կողմանէ այս օրերս առաւել կենդունի տրոյ մնացորդներն (պաղայէ) վճարելու համար, և Պատրիարքի ազգայնոց երեւելի բանտարկուած են, և բազմաթիւ անձինք ինքզինքնին պահած են բանտարկութենէ ազատելու համար:

Կըսուի թէ՛ Նիկոմիդիոյ վիճակայինք այժմ այս պարտուց տակ չեն ճշուեր, և թէ ժամանակաւ կալուածային տրոյ բաշխում և զինուորական և ուրիշ տրոյ պահանջն կայսերական բարեխնամ կառավարութեան օրինաց և կարգադրութեան համաձայն եղած ըլլային:

Գեր. Առաջնորդն երէկ այս խնդրոյն վերաբերեալ տեղեկագիր մը ֆաղաքական ժողովոյ մատուցած ըլլալով, կ'ուսումը թէ Պատրիարքարանը կիլիկիոյ Բ. Դրան դիմել և կայսերական կառավարութեան գթութեան շնորհն խնդրել յիշեալ վիճակայնոց համար: Կըսեմք թէ, Նորին գերապատուութիւնը պիտի ներկայանայ նաեւ ոստիկանութեան գործոց վսեմ. Պաշտօնէին՝ որ միանգամայն Նիկոմիդիոյ կուսակալ է, և արտաքին ու գանձային գործոց վսեմափայլ պաշտօնէից՝ խնդիրն ամենայն պարագայիւք ծանուցանելու համար:

Արդէն բանտարկեալք ալ իրենց ազատութեան համար խնդիր մատուցեր են բարձրագոյն մեծեպարքօրն:

Անտարակոյս եմք թէ մեր Օգոստոսփառ Սուլթանին հայրախնամ կառավարութիւնը՝ որ ժողովրդեան անդորրութեան և յառաջագիւտութեան կփափաքի և ամեն շնորհ առատօրէն կպարգեւէ, պիտի բարեհաճի Նիկոմիդիոյ վիճակայնոց այս խնդիրն ըստ օրինի կարգադրել և թեթեւցունել ժողովուրդն պարտուց այնպիսի բռնէ մը, որ ընդդէմ օրինաց ծանրացած է:

Ֆաղաքական ժողովը չկրնալով գլուխէ մէկը՝ որ յանձն առնու երթալ Պրուսա և սահմանադրութիւնը վիճակին մէջ գործադրելով Առաջնորդ մ'ընտրել տալ, կրօնական ժողովոյն ձգեր է յանձնառու մէկը գտնելու գործը: Հետեւաբար՝ կրօնական ժողովոյ երկուշաբթի առաւել նստին մէջ այս խնդրոյն վրայ խօսք բացուելով՝ ժողովոյն կողմանէ Գարակէօմիլիկի գերապատիւ Տ. Գրիգոր Արքեպիսկոպոսին առաջարկուեր է, բայց նա մերժեր է, ինչպէս նաեւ այլք: Հուսկ ուրեմն որոշուեր է որ ժողովոյն անդամներէն արժ. Տ. Մատթէոս վարդապետ այս պաշտօնը ի դիմաց ժողովոյն առաջարկէ Միջագիւղի ֆարոգիչ կապուտիկեան գերապատիւ Տ. Յովհաննէս Ս. Արքեպիսկոպոսին, բայց չեմք կարծեր որ Նորին գերապատուութիւնը յանձն առնու:

Եւ արդարեւ գիտարին է այս պաշտօնը. դիւրին չէ խօսիլ ժողովրդեան մը հետ, որոյ բոլոր ձայներն խեղդուած, ամեն նախատինք եղած, և Առաջնորդը նմանը չտեսնուած խայտառակութեամբ Պոլիս բերուած է:

Տեսնենք թէ Պրուսայի մեր պատուարժան ազգայինք առաջիկայ Չատկի տօնը ինչպէս պիտի անցունեն: Անցեալ տարւոյն Չատկիը՝ ինչպէս յայտնի է՝ յուզմամբ և տաքնապաւ անցուցին, առանց իրենց հաճութեան և դիտութեան յանկարծ տեսնելով Արմաշի Գերվանահայրն փոխանակ իրենց սիրելի Առաջնորդին, որոյ վերադարձին կապասէին անձկանօք:

Պատրիարքարանը ուրիշ առաջնորդական խնդրոց մէջ յաճախ հաշտարար կկանգնի: Արդեօք կարելի չէ որ Պրուսայի խնդիրն ալ այս չափով չափէ, և Գեր. Տ. Բարթողիմէոս Ս. Արքեպիսկոպոսի քանի մը հակառակորդները ի հաշտութիւն խոնարհեցնելով՝ Պրուսա դարձունէ Գեր. Տ. Բարթողիմէոս Ս. Արքեպիսկոպոսը. և եթէ Պրուսայի վիճակին մէջ Սահմանադրութիւնը գործադրուած չէ, գործադրել տայ Նորին գերապատուութեան միջոցաւ:

Երեսփոխան էֆէնտիններն երէկ թէև ի ժողով հրաւիրեալ էին, բայց մեծագոյն մասն չըլլալուն պատճառաւ որոշում չեղաւ: Ներկայ գտնուող 30 ի չափ երեսփոխանք ատենական կանոնադրոյն մէկ քանի յօդուածոց վրայ դիտողութիւններ ընելէն յետոյ մեկնեցան ժամը ըննին ատենները:

Բարձրագոյն Մայր Թագուհին բարեհաճեցաւ 230 արծաթ մէճիտ ընծայել Ղալաթիոյ ազգային վարժարանի ուսանողաց, և ընդունել անոնց խնդիրն, զոր հանդերձ երգովք մատուցին Նորին Բարձրապատուութեան, ինչպէս նախորդ թուով ծանուցած եմք՝ Ագ-Սարայ բարեպաշտական իւրակերտ հաստատութեանց բացման հանդիսին երթալու համար Ղալաթիայէն անցած ատենը:

Սրբաստիոյ նորընտիր Առաջնորդ գերապատիւ Տ. Պետրոս Ծ. վարդապետն երկուշաբթի օրը մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ: Ուղղակի Ամասիա և Մարզուան պիտի երթայ, հոն ծագած վէճին քննութեան և տեղեկագրութեան համար: Անկէց պիտի անցնի իւր վիճակը՝ Սերաստիա:

Յուսով եմք թէ Մարզուանու խնդիրն ժողովրդեան օգտակար կերպով կլուծուի, գերապատիւ Երեսեանի կարեւոր առաջադրութիւնք ու ձեռնարկութիւնք ապարդիւն չմնալով:

Մարզումանու խնդրոյն վրայ Պատրիարքարան զրկուած չորս կտոր գրութեանց պատճեններն առ ի հրատարակելու հարցումն են մեզ, որպէս զի յիշեալ խնդրոյն համար եղած սխալ ու սուտ հրատարակութիւնք ուղղուին, և Հասարակութիւնը գիտնայ թէ գերապատիւ Եղեանեան ժողովրդեան փաստաւոր սրբէն ձեռնարկութիւն ըրած չէ։

Ահաւասիկ .

Ա.

Ամենապատիւ Ս. Հայրիկ .

Մարզումանու յախճատիկէ շրջանէն միաբանութեամբ խորհրդէն որ յունվար 8 ի հեռագրին շնորհիւ ամէն ըրածնիս մեղի մնաց, և հետեւաբար վերջին որոշումը ի դործ դրին. այսինքն՝ վանուցս այգիէն եղած գինին և քացախը, որ ամէն տարի ծախուելով վանուցս պիտոյից կը ծառայէր, հիմայ յախճատիկէն զնոյն գինին և քացախը վանք պիտի տիր, մէքթէպ չափերու լէրինէ վէ Եղեանեան եկեղեցի, ըսելով :

Ս. Հայրիկ, աշակերտաց ասուերին խառնելու քացախի գին հինգ դահեկան չունի վանքը . հապա՞ր թողունք վանքին անհրաժեշտ պիտոյները . այն է՝ աղ, ածուխ, մս, սուրճ և չաքար եւայլն . որոնք ի հունուց անտի կը հոգացուէր վանուցս սեփականութեամբ . իսկ հիմայ, որ նոյն բերքերն ալ Մարզումանի ընտանի հարստահարիչը կը յափըշտակեն նէ, այս վանքը ինչ ընելու է :

Այս անօրէններուն իրենց նպատակը խորհուրդն է վանուցս դպրոցը գոցել . ուստի յաջորդ բութայով կ'սպասեմ տնօրէնութեանը, որ կամ դպրոցը գոցելու, և կամ այս անյաղ յախճատիկէներուն խօսք հասկընցնելու հրամանը փութացունեն . իսկ եթէ այս եւս (միւսներու նման) զանց առնեն, լեւեալայն հաւանութիւն տուած կ'ըլլաս, որ դպրոցիս աշակերտաց ինքնին դուռը կ'օտարելով պէտք եղածը հանել ծախելու ընդունուելու յորմէ հետեւելիք աղէտալից պատասխանատուութիւնը Զեր վեհապառաւթեան կողմէն :

16 Մարտ 1872
Ի Ս. Վանս Գ. Ե. Եղեան

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք բարեխնամ Տէր

Եկեղեցիներու մէջ Առաջնորդի մը անուան յիշատակութեան շարունակութիւնը և դադարումը միայն Կ. Պօլոյ Պատրիարքի հրամանէն կ'ախուսուի ունենալը ի հնուց անտի գիտցածնիս է :

Այս անգամ տեղւոյս Յակոբ վարդապետը և երկու քահանայք Առաջնորդի անուան յիշատակութիւնը դադարեցուցին, որ ժողովրդոց բազմութեան թէեւ անհանդուրժելի ցաւ եղած է, սակայն Ս. Վեհիք տնօրէնութենէ կարծելով լռած են առ այժմ :

Եթէ Ամենապատիւ Սրբազանութեանդ հրամանաւն է, շնորհ ընէք նոյն հրամանը ծառայիք ալ հաղորդելու . քանզի Պատրիարքարանի պաշտօնական հրամանին ծանօթ չեղած, չ'համարձակեցայ յիշատակութիւնը դադարեցունել . ուստի յիշեալ վարդապետը զիս դադարեցոյց ի քահանայադորձութենէ . և հետեւաբար քահանայական հասոյթներս, որով օրական ասորուստս կը հայթայթուէր, ինքը գրաւեց :

Բարեխնամ Սրբազան Տէր, զրկելոյս աղքատութեանը օր յառաջ զթաղով ողորմէ իրաւունքս պաշտպանել, որուն եմ կարօտ ծառայ :

18 Մարտ 1872
Ի Մարզուման Գաբրիէլ Գալանայ

Գ.

Տէրապատէթտէ էրմէնի բաթրիքիկինէ

Մերախոխասըմը հազգընտա Մէրզիֆուն էրմէնի միլլէթինտէն չէնտ նէֆէր քէսանըն խաֆինտէն նաչի իշթիքեա սուրէթի իլէ մահզար թաղտիմ օլունտըը իսթիսպար գըլընմը . միւրախոխասը միւսմալիլէ յիլն իսէ խիւլաֆը ային վէ պաշգա տիւրիւ պիր կէօնա ֆէշալըը կէ օրիւլմիլիկինտէն հիւսնիւ հալիւնէ շահատէթ իթմէք լազլմ կէլմէք իլէ պէյսունը հալէ մէհպուր օլտուգ չէպլէ քի միլլէթնէ միւրախոխասըմըտան էգէէր ճիլնէթ բազի վէ խօշնուտ օլտուղունուգու արգ վէ էպլէ պիր թաղըմ դարէգըեարընըն իշթիքեա վէ մահզար լէրինէ իթիպար օլունմախասըն իսթիտա իտէրիլ օլ պապտէ :

Տ. Յալիք Գալանայ Ս. Ասրաֆ Գալանայ Մարգարէտ Ս. Կարապետ Երզնէլէան Ս. Յալիք Ուղանէան Ս. Երբէ՛ր Պաշտօնէան Ս. Գրիգոր Զերէլէան

Գ.

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք բարեխնամ Տէր .

Ամայս Գ ին գործով մը ի Մարզուման գտնուելովս տեսայ Հակաեղեանեաններու ձեռքը ի Պատրիարքարանէդ առ Եղեանեան ուղղեալ հեռագիր մը, որ պատճառեց ընդհանրութեան սուգ և տրտմութիւն, իսկ սակաւաթիւ ոմանց ուրախութիւն և ցընծութիւն :

Յիշեալ հեռագրին պատճէնը կը ներկայացուի տեղական կառավարութեան և Եղեանեանը վանքին մէջ փախուած՝ կառավարութեան միջոցով Ազգ. գործերը տեսնալու ձեռնթափ կըլլայ :

Մանաւանդ Տեղական կառավարութեան ժողովներու Անդամոց ընտրութեան օրերը մօտեցած ըլլալուն Թէֆէլէ-Մէճլէի մէջը Առաջնորդի ներկայութիւնը ամենակարեւոր ըլլալը տեսնուեցաւ անցեալ անգամին . քանզի հերձեալ-ազգայինք անդամ պիտ'ունենային Ամասիոյ Տաալի կամ Իսթանբուլի մէջ : Եթէ Առաջնորդը ներկայ գտնուած չըլլար :

Այլեւ լսածիս նայելով Հակաեղեանեանց կողմէն որոշուեր է Առաջնորդի անուն չյիշատակուիլ, եթէ սոոյգ է՝ երբէք տարակոյս չմնար սարսափելի հետեւութիւններ ծագելու որուն կանխիկ դարմանը Պատրիարքարանիդ հեռագրութենէ կ'ախուսուի ունի :

Մնամ Բ. Սրբազանութեան Զերում հաւատարիմ ծառայ :

12 Յունվար 1972
ԵԱմասիա Յալիք Թ. Մալեան

ԶՄԵԿԱԾԱԳ

Զ Ր Պ Ա Ր Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

... Խմբագիր

Զմեկածագէն « Փարոյիչ Մ. Յովհաննէս Երեսէսեան » ստորագրութեամբ փետր. 8 թուով գրուած նամակի մը Մէճմուայի մարտ 27 թուովն հրատարակեալ տեսայ :

Ինչպէս ստորագրութենէն յայտնի է՝ նա մակագիրն բողոքական մ'է, աւետարանական քարոյիչ մ'է, քրիստոնէութիւնը քաղաքավարութիւնը՝ համեստութիւնը և մարդկութիւնը իրեն միայն և իրեն խմբին միայն սեղականող անձ մ'է : Բայց նամակը դըրուած է բողոքովին հակառակ քրիստոնէութեան, քաղաքավարութեան, համեստութեան և մարդկութեան . բոլոր գրուածը խեղկատակութեան ոգով շարժալուծ է, մինչդեռ ճշմարիտ քարոյիչ մը գրուածոց համար անհրաժեշտ պէտք է լինել պարզ և լուրջ : Զմեկ՝ Հայաստանեայց սրբիքս « Մաշտոցական » անուանած է, և այս անուանա նակոյնութեամբ կ'ուզէ իմացունել թէ մեր

քրիստոնեայ չեմք, մեր աւետարանի աշակերտք չեմք, անհաւատ եմք, եւայլն, եւայլն : Մեր գերասպառիւ Առաջնորդն անուանարկելու փորձ փորձած, և վերջապէս Զքմը ժողովարի բոլոր հայրենակիցքս, մեծ ու պզտիկ, իրրեւ և մեռեալի մը դող, առաջի աշխարհի ամբաստանելու և դատաւիտելու ելած է :

Կհերքեմք այս ամենը իրրեւ գրաբարութիւն, և կզթամք իւր վրայ որ տակաւին խօսելու կերպը չսովորած՝ այլոց աւետարանելու պաշտօն ստանձնած է . և կզթամք այն անձանց վրայ՝ թէ երբէք կան՝ որ այսպիսի անձի մը քարոզութեանց ականջ կուտան և իրենց հոգւոց համար այսպիսի անձի մը միջոցաւ փրկութեան կ'յուսան :

Գանք բուն խնդրոյն : Բողոքական մանուկ մեռեալ մը բողոքականը ուզեր են մեր ազգային գերեզմանատան մէջ թաղել, բայց մերայնոց կողմանէ արգիւտուեր է, անշուշտ առարկուելով թէ հայրենի եկեղեցիէն հերձուածողն իրաւունք չունի թաղման տեղի ունենալ հայրենի գերեզմանատան մէջ : Այս արգելքն նոր բան մը չէ . Հայոց այս իրաւունքն նոյն իսկ կայսերական կառավարութիւնն ձանջած, և մեր ազգէն հերձուածողներուն առանձինն գերեզմանատուն չընորհած է : Բայց նամակագիր քարոյիչը չուզէր ձանջեալ մեր այս նուիրական իրաւունքն, և որ չարագոյնն է՝ կըմայն ծանր ամբաստանութեամբ մը արատաւորել մեր հայրենակիցները, գրելով թէ « Առաջնորդը գիշերանց մեռեալն հանել և արտի մը մէջ թաղել կուտայ, և թէ՛ քիչ օրերէն վերջը զազանները կ'հանեն մարմինը և կուտան » :

Խեղճ քարոյիչը չգիտէր թէ կարող չէ արատել մեր ազգին պատիւն այսպիսի գրաբարութեամբ : Այլարհ գիտէ թէ Հայք ո՞րչափ մարդասէր են . և թէ՛ ուրիշին կուտան մտադիւր եթէ իրենց միայն դուրսը դնելու չափ բարձիկ մը՝ փոքրիկ հողակոյտ մ'ունենան :

Պ. Յովհաննէս թող ի զուր աղմուկ ու աղաղակ չբռնեայ . Հայերը գիշերանց մեռեալ չեն հաներ, Հայերը իրենց իրաւունքը ցերեկ տան հպաշտպանեն, խաւարի մէջ չեն գործեր, գիշերանց չէ թէ մարդոյ մարմննոյ այլ ձձիի մ'անդամ անդորրութիւնը չեն վրդովեր : Պ. Յովհաննէս թող փութայ իւր աշակերտաց համար վերջին հանգստարան մ'ունենալ . Հայք թէեւ մարդասէր թէեւ համեստ՝ բայց չեն ներեր որ իրենց կրօնքն նախատող հայհոյող անձանց մարմինները իրենց եկեղեցեայ բակերը՝ այսինքն իրենց գերեզմանատանց մէջ գտնուին :

Իմ տունս ինչ բան ունի այն անձն՝ որ ամեն թշնամանք ու նախատինք դարձեալ կարունակէ ինծի դէմ, բազմիցս իմ ներողամտութիւնս ու վեհանձնութիւնս վայելեւ լին ետքն ալ :

Ո՛չ դք, ո՛չ որ և է օրէնք հայոց այս նուիրական այսինքն գերեզմանական սեպհականութիւն կամ իրաւունքը կրնայ բռնաբարել : Ետիրնէ-զափուի նշանաւոր անցքը նշանաւոր և անուտ վկայ է ըսածիս :

Պատուելի բողոքական քարոյիչը՝ պիտի շարունակուի ըսած է իւր յօդուածոյն համար . թող շարունակէ իւր ուղածին չափ՝ մեր փոյթը չէ . միայն թէ իւր ոգւոյն պատկերը իւր դրոյն մէջ իրրեւ ի հայելով աշխարհի աչոց առջեւ դրած կըլլայ, և մեր իրաւանց մաղիւ չափ չկրնար մնասել :

Ի հարկին, դարձեալ կ'տեսնուինք :

30 Մարտ 1972
Կ. ՊՈԼԻՍ Սարգիս Պոյաճեան

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Ամերիկայի բարձրագույն դի-
ռետորականներէն նշանաւոր Շէրման դո-
րապետը նախագահին որդւոյն և ուրիշ
զինուորականի մը հետ երկուշաբթի օրը
մայրաքաղաքս գալով, Պէյօղլու կայսե-
րական կառավարութեան կողմանէ յատ-
կապէս պատրաստուած օթեւանը իջան:

Երեքշաբթի օրը Բ. Դուռը երթալով
բարձրապետի մեծ եպարդոսին, ար-
տաքին գործոց պաշտօնէին և Շուրա-
յի-Տէվլէթի ու Ահմետը Ատլէյէի նա-
խագահներուն հետ տեսնուեցան:

Նոյն օրը օգոստոսիա Սուլթանէն
ալ ընդհանուրացան մեծ պատուով, և ա-
մերիկեան դեսպանը՝ որ ներկայ կըրտ-
նուէր այս ընդունելութեան, տեղեկու-
թիւններ տուաւ Շէրման զօրապետին
քաջագործութեանց և նախագահին որ-
դւոյն և միւս զինուորականին վրայ:

Զորեքշաբթի օրը զինուորական պաշ-
տօնատան մէջ բարձրապետի Եւսուֆ
Խզէտտին Էֆէնտիին և զինուորական
գործոց պաշտօնէին հետ տեսնուեցան:
Նոյն օրը զօրահանգէս մը եղաւ և փա-
ռաւոր խնձոյք մը արուեցաւ ի պատիւ
այս հիւրերուն յիշեալ պաշտօնատան մէջ
ի ներկայութեան զինուորական ու քա-
ղաքական պաշտօնատարաց ոմանց և ա-
մերիկեան դեսպանին ու դեսպանակա-
նաց: Այս միջոցին զինուորական նուա-
զածուաց ընտիր խումբ մը կը նուագէր:
Բարեմաղթութիւններ եղան այս առ-
թիւ օգոստոսիա Սուլթանին, Ամերի-
կայի նախագահին և որդւոյն և զօրա-
պետին համար:

Հինգշաբթի օր ալ օգոստոսիա Սուլ-
թանին կողմանէ Պէյլէպէյի պալատը
նախաճաշիկ մը արուեցաւ ի ներկայու-
թեան բարձրապետի մեծեպարքոսին
և ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատա-
րաց:

Ռատիկանութեան պաշտօնէի խոր-
հրդական անուանեցաւ Միրիլիփ Սիւ-
լէյման փաշա:

Կարաի կառավարիչ Վէյսի փաշա՝
Գըպրըսի կառավարիչ անուանեցաւ:

Գըպրըսի կառավարիչ Սայիտ փաշա
Կարսի կառավարիչ կարգեցաւ:

Մուշի կառավարիչ անուանեցաւ Խօ-
մէր Լուիֆի փաշա:

Գոնեայի կուսակալութեան նախորդ-
կեդրոնական կառավարիչ Նէճիպ փաշա
Ճանիկի կառավարիչ կարգեցաւ:

Սինոպի կառավարչութեան պաշտօնը
Ահմետ Թէվֆիկ Էֆէնտիին յանձնուե-
ցաւ, որ երբեմն Այալուի կուսակալու-
թեան կեդրոնական կառավարիչ էր:

Դանձուց պաշտօնեայ Ղալիպ պէ-
յին՝ առաջին, գանձուց պաշտօնէի խոր-
հրդական Էմին Էֆէնտիին՝ երկրորդ,
բարձրապետի մեծեպարքոսի խորհրդ-
դականի օգնական Րիզա պէյին և գան-
ձուց պաշտօնատան հաշուաքնութեան
ատենին փոխ-նախագահ Էմին Էֆէն-
տիին երրորդ աստիճանի Մէհմետի
պատուանշան շնորհեց Օգոստոսիա
Սուլթանը:

Հասարակային շինուածոց նախ-
կին պաշտօնեայ Տալուտ փաշա (Հայ-Հը-
ռամէական) իտալից մէջ գեղեցիկ ա-

պարանք մը գնած, և իւր կենաց մնա-
ցորդն հոն անցունել որոշած է:

Աւստրիոյ կայսեր Էղբայր արչի-
դուքս Կարոլոս մայրաքաղաքս պիտի
գայ ամսոյս մէջ:

Պրուսայէն Մուսանիա երկաթու-
ղի մը շինութեան համար յանձնաժողով
մի կողմանէր է, և ժողովրդեան կող-
մանէ արդէն մեծ նպաստ մ'եղած այ-
սինքն 600 հազար լիրա հաւաքուած լի-
նելով կ'ուսացուի թէ քիչ ժամանակի
մէջ յիշեալ շինութիւնը կըլլայ, և մին-
չեւ Պիլէճիկ կ'աւելի:

Հայէպի և Անթիփիայի մէջ ուժ-
գին գետնաշարժի մը պատահած և մե-
ծամեծ զնառուց պատճառ լինելն ծա-
նուցինք անցեալ շաբթու:

Վերջին լուրերէ կիմանամք թէ առ-
այժմ 1500 ի չափ մեռեալք հանուեր են
փրատակաց տակէն, և այսպիսի մ'ալ
վիրաւոր լինելով՝ տեղական կառավա-
րութիւնն ինքնակալ օկուած է:

Մայրաքաղաքիս մէջ հրատարակ-
ուող Խալէթ անուն տաճիկ լրագիրն այս
շաբթու երկամեայ դադարման դատա-
պարտեցաւ:

Հինգշաբթի գիշեր Բրուսիոյ գեո-
պանատան մէջ խնձոյք մը արուեցաւ
ի պատիւ մեծեպարքոսի և ուրիշ բարձ-
րաստիճան պաշտօնատարաց:

Ռուսաց կայսրը առաջիկայ յունիս ամ-
սոյ մէջ Գերմանիոյ Զերմուէները պիտի եր-
թայ:

Պեսարայի (Ռուսաստան) Պուլաւը
որ բազմամեայ ժամանակէ հետէ Ռուսիոյ
հպատակ են, այս անգամ իմանալով որ կա-
ռավարութիւնը զինուորական նոր կարգա-
դրութեան համաձայն իրենցմէ ալ զօրք պի-
տի առնու, բողոքեր են, յայտարարուե-
թիւն ընելով թէ ուրիշ երկիրներ պիտի գաղ-
թեն, եթէ կառավարութիւնը ինչպէս մին-
չեւ ցարդ նոյնպէս և այսուհետեւ զինուորա-
կան ծառայութենէ ազատ չ'ընտրու պիտենք:

Գաղղիոյ դպրոցականք ալ փախաքե-
լով մասնակցել Գաղղիոյ կողմանէ Գերմա-
նիոյ տրուելիք պատերազմական հարկին ժամ
յառաջ վճարման համար բացուած հանգա-
նակութեան, յառաջիկայ օգոստոսի մէջ
ըստ սովորութեան իրենց արուելիք հարցա-
քնութեանց պարգեններէն այժմէն հրաժա-
րեր են, նուիրելով յիշեալ նպատակին հա-
մար:

Գաղղիոյ մէջ այնչափ փութով զին-
ուորական պատրաստութիւններ կ'ըլլան,
որ կարծես թէ քիչ օրէն պատերազմ պիտի
հրատարակուի: Ամեն կողմ զինուորական
կրթութիւններ կըլլան, գործարանաց մէջ
գիշեր ու ցերեկ զէնք կը շինուին, և ահագին
թնդանօթներ բերդերը կը գրկուին:

Գաղղիոյ կանանց մէջ կեղծ մազեր
գործածելու մօտային որչափ ընդհանրացած
ըլլալն իմանալու համար, բաւական է դիտ-
նալ թէ անցեալ տարիէն հետէ 55,000 օխայ
մազ Գաղղիա մտեր է, մինչդեռ քանի մը
տարի յառաջ տարին միայն 10-12 հազար
օխայի չափ կուգայ եղեր:

Մօտերս Ռուսիոյ մէջ գրաշարի մը կին
վիճակահանութենէ 200 հազար գարսօն չա-
հեր է: Սա միայն մէկ տոմսակ ունի, և այն
ալ գներ է՝ առկէց յառաջ դարձեալ վիճա-
կահանութենէ մը իրեն ինկած մէկ արծաթ
բաժակը ծախելով:

Մոսկուայի մէջ Եուզանօֆ անուն մե-
կու մը կինը այս օրերս մէջքերին իրարու

փակած երկուորեակ որդի մը ծներ, և այն
հետեւեալ օրը լրագրաց միջոցաւ ծանուցա-
նել տալով ի տես հասարակութեան դրեր,
և երկու աւուր մէջ 800 դարպօնի չափ դու-
մար մը չահեր է:

Գաղղիացի մը լսելով այս չափն հազար
գարսօն առաջարկեր է Եուզանօֆի, երկ-
ուորեակն իրեն տալու համար, որպէս զի
Եւրոպա տանի և շատ ստակ չահի: սակայն
այսպիսի առուտուքը Ռուսիոյ օրինաց դէմ
և փախցունելն ալ անկարելի լինելով՝ գաղ-
ղիացին ստիպուեր է ետ կենալ իւր դիտա-
ւորութենէն: և երկուորեակն ալ քանի մ'օ-
րէն յետոյ մեռեր է:

Ասոր վրայ գաղղիացին յաւատով թէ կըր-
նայ մարմինը Ռուսաստանէն դուրս հանել,
դարձեալ բաւական մեծ գումար մը առա-
ջարկեր է ծնողացը, սակայն դարձեալ չէ
յաջողեր, տեղական կառավարութեան կող-
մանէ թոյլտուութիւն չըլլալով:

Արդ՝ կըսուի թէ՝ Եուզանօֆ երեւելի
փաստարանի մը միջոցաւ Բեդրասուրի բարձ-
րագոյն ատենին բողոքած է, և իւր որդւ-
ւոյն մարմնոյն համար գաղղիացոյն տուած
գումարը կտահանջէ Մոսկուայի կառավա-
րութենէն, առարկելով թէ նա պատճառ ե-
ղաւ իւր առեւտուրին ետ մնալուն:

Գերմանիոյ կայսեր ծննդեան տարե-
դարձի օրը Աթրաքսուրի կառավարչին կող-
մանէ քաղաքապետական խորհրդոյն ազդա-
րարութիւն եղեր է հանդէս կատարել, բայց
մերժուեր է՝ պատճառելով թէ քաղաքապե-
տութեան գանձային վիճակը չ'ենկր: Կա-
ռավարին դպրոցականաց ալ ընծաներ՝ բաշ-
խեր է կայսեր տարեդարձը տոնելու համար,
բայց ընծաները մերժեր և կեցցէ Գաղղիա
անդադակեր են:

Յայտնի է թէ յիշեալ քաղաքը վերջին
պատերազմէն յետոյ Գաղղիայէն անցած է
Գերմանիոյ:

Նարուիի գահակորոյս թագաւորն ու
թագուհին փարիզ գացեր են ժամանակ մ'ալ
հոն բնակելու համար:

Փարիզի ոսկերչաց մէկը Սպանիոյ գա-
հակորոյս թագուհւոյն դէմ դատ բացեր է,
անոր դատեր ամուսնութեան ատեն տուած
գոհարեղէններուն համար միայն 15 հազար
ֆրանկ վճարուած, և 145 հազար ֆրանկ
երկար ատեն անվճար մնացած ըլլալուն հա-
մար:

Վիեննայի մէջ աստիկանութիւնը գը-
րամանեղաց ընկերութիւն մը երեւան հա-
ներ է, յորում քանի մը պատուաւոր անձինք
ալ կ'ընտուին եղեր:

Նոր վիճակագրութենէ մը կիմացուի
թէ՝ յունվար տմայ մէջ 260, և փետրվա-
րի մէջ 160 առաքապատանաւ ընկղմեր են,
որոց 256 ը՝ անգղիական, 58 ը՝ գաղղիա-
կան, 25 ը՝ ամերիկեան, 22 ը՝ գերմանա-
կան և մնացեալը այլեւայլ տէրութեանց դը-
րօշակներով են եղեր:

Յիշեալ երկու ամսոց մէջ ընկղմած չո-
գենաւուց թիւն ալ 39 կ'աչուեն:

Սպանիոյ մայրաքաղաքին՝ Մատրիտի
մէջ գտնուած բողոքականաց մէկհատիկ
ժողովարանը այս անգամ մոլեռանդ հոռմ-
ականաց թախանձանօք գոցուեր է հրամա-
նաւ կառավարութեան:

Ռուսիան Սպանիոյ մէջ տակաւին մուտ
գտած չէ կրօնական ազատութեան սկզբուն-
քը: Նիթէ մայրաքաղաքին մէջ տեղի կ'ունե-
նայ այս բարբարոսական գործը՝ գաւառաց
մէջ ինչ կըլլայ:

Վերջին հեռագիր մը կ'ընտուցանէ թէ
Սպանիոյ մէջ ամեն տեղ խաղաղութիւնը վե-
րահաստատուած է, մինչդեռ քիչ օրեր յա-
ռաջ հեռագիրը բոլոր երկրին ապստամբու-
թեան մէջ և երիտասարդ թագաւորին ի
մօտալուտ վտանգի լինելն կ'ուժէին:

— Գաղղիոյ և Գերմանիոյ կառավարութեանց կողմանէ պատուանշաններ ընծայուելու են այն մարդասէր կանանց, որոնք պատերազմին ատեն երկու կողմանց վիրաւորաց անխտիր խնամ տարին :

— Անգղիոյ թագուհին Գերմանիոյ ուղեւորութենէն դարձեր է :

— Ճարտնի կառավարութեան կողմանէ արտաքոյ կարգի դեպքան մը՝ որ Ամերիկա դպեր է, Անգղիա՝ Գաղղիա՝ Գերմանիա՝ Աւստրիա և Ռուսիա՝ ալ պիտի երթայ, այս երկիրներուն կառավարութեանց հետ ճարտնի ունեցած դաշնադրութեանց վերաբերեալ նուրբեան համար :

— Մեքսիկայի նախորդ կայսրուհւոյն ծանր հիւանդ լինելէ կգուժէ Պրիւքսէլէն եկած հեռագիր մը :

Հայէսի ազգային երեւելիներէն Միւրիճանեան Մարգար էֆէնտի՝ որ շատ ժամանակէ հետէ վաճառականական գործով մայրաքաղաքս կգտնուէր, հինգշաբթի օրը կնքեց իւր մահկանացուն յետ քսանօրեայ հիւանդութեան ի հասակի 40 ամաց, և երէկ յուղարկուորութեան հանդէսը կատարուեցաւ :

Այս շաբթու ազգային ուրիշ թերթ մ'ալ Մամուլ Շարիվարի հանդէսն՝ Դրան հրամանաւ դադարեցաւ երեք ամսուան համար, անցեալ շաբթ օրը « Լրագրական Ազատութիւն » վերնագրով հրատարակած յօդուածոյն պատճառաւ :

Մամուլի տրուած այս հարուածոյն վրայ իւր ընթերցողաց հետ ցաւեցաք մեք ալ, որովհետեւ Մամուլ բաւական ժամանակէ հետէ հասարակութեան օգտակար դիրքի մէջ կգտնուի, և այս պատճառաւ է որ Շարիվարի ըսուած ուրիշ թերթերէն շատ աւելի յարգ ու վարկ ունի, զոր անշուշտ առաւելապէս պիտի վայելէ երբ հրատարակիլ սկսի որոշեալ ժամանակէն յետոյ :

... Խմբագիր .

« Փող » լրագրոյ 14 թուոյն մէջ « Նկարագրութիւն Ամասիոյ » վերնագրով յօդուածին անծանօթ տէրը տեղւոյս գտնուած ընկերութեանց վրայ խօսելու ատեն իւր նախանձայող կրից թոյնը Շահասիրական ընկերութեան վրայ թափելու նպատակ դրած ըլլալով այսպէս կգրէր . « Շահասիրական ընկերութիւն » որ տասը էջով թուղթայէն ալ կը բերէ, իսկ ազգին օգուտ ոչ, խեղճ էշեր գիտնալով անդամոց անգործութիւնը, իրենք միայն կգործեն յօրինակ նոցա :

Պ. Նամակագիր, ինչ հասկցնել կուզես արդեօք, ընկերութեանց իբր պաշտպան, թէ իբր թշնամի ձեւացնել կ'ուզես զինքդ . եթէ պաշտպան էիր, ինչո՞ւ Շահասիրականի դէմ կհայհոյես . և կգանգատիս ալ թէ ազգին օգուտ մը չունի . դու ուրեմն դրածը կամ լսածդ ալ թուրքաօրէն կըմբռնես, և չունիս բնաւ գաղափարի հաստատ սկզբունք մը . զի Շահասիրական ընկերութիւն մը ազգասիրական նպատակ չունենար, և հետեւաբար ազգին ալ օգուտ : Ազգին օգուտը, Ներսիսեան, Սանուց, և Նպաստամատոյց անուններ տուած ընկերութեանդ մէջ որոնէ, որոց անունը միայն կընեմք, բայց նպատակի գործադրութիւննին բնաւ տեսած չեմք . եթէ կայ, այն ալ թագուն և լրիկ կգործուի զոր դու յիշել անշուշտ մոռցած ըլլալու ես քո դանդաղ յոգնածութենէդ :

Ուստի մենք հոս փոխանակ էշերու յատկացնելու « խեղճ » բառը ի պատիւ քոյին տխմարութեան կուտանք, որպէս զի դրածը և լսածդ խղճի արդարութեամբ քննես, և համեստ բանաւորութեան սահմանէն դուրս չչեղելու օրէնքը ձանչես և պահես . որով առաջի մարդկութեան պարծանք, և ազգութեան օգտակար անհատ մ'ըլլաս :

7 Մարտ 1872

Ամասիա

Մէնս Գեորգէան Քրիստոսոս Մարէրեան Թորոս Սաթիբեան Մ. Նիկողոս Խաչէրեան :

Մեք խորհուրդ կուտամք այս պատուարժան ընկերութեան, որ սնոտի դիտողութեանց կարեւորութիւն չտան և միայն աշխատին իրենց նպատակին հասնելու, որոյ համար յարաաւելութիւն և միութիւն պէտք են :

Մեր ազգին ներկայ ցաւալի աղքատութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկըն ալ՝ այսպիսի ընկերութեանց պակասութիւնն է : 10 զրուշը առանձին չկրնար շահ մը արտադրել, սակայն շատ 10 ներ միանալով կրնան ի ժամանակին մեծամեծ գումարներ գոյացունել : Եւրոպիոյ մէջ գտնուած ահագին ընկերութեանց ծագումն՝ եթէ քննութեան առնումք, պիտի տեսնեմք որ փոքրիկ գումարներով եղած է :

Ո՛վ կրնայ ուրանալ թէ երբ այսպիսի ընկերութիւնք մեր ազգին մէջ շատնան և յառաջագիմեն, թէ երբ ազգային անհատք նիւթական բարւոք վիճակի մէջ գտնուին, ընդհանուր Ազգը ճոխացած կըլլայ և բարոյական յառաջագիմութեան գործը կդիւրանայ : Բարոյական ինչ գործ կարելի է գործել առանց նիւթականի :

Երանի թէ գաւառաց մէջ ամեն տեղ այսպիսի ընկերութիւնք հաստատուէին :

Հերիք են թէ մայրաքաղաքիս և թէ գաւառաց մէջ մեծ անուններով և նպատակներով կազմուած ազգասիրական ընկերութիւնները, որոց համար եթէ մանրաքննին վիճակագրութիւն մը ըլլայ, պիտի տեսնեմք թէ շատերուն միայն անունը կայ և իրենք չկան, և շատերն բոլորովին հեռացած են իրենց բուն նպատակէն :

Նկատելով այս ամենը, քան լիցի մեզ վատահամբաւել այնպիսի ընկերութիւն մը, որ թէեւ մասնաւորաց շահու համար հաստատուած է, բայց ինչպէս ըսինք՝ անուղղակի կերպիւ Ազգին համար ալ օգուտներ ունի : Քան լիցի մեզ քաջալերել այնպիսի ընկերութիւններ, որոց անդամոց բերնէն ազգասիրութիւն ու աղքատսիրութիւն կթափի առանձին վայրկեան, բայց ազգասիրական ու աղքատսիրական փոքրիկ գործ մ'անգամ չունին :

Ա.Զ.Դ

ՀԱՅԿ. ԴԱՍԱՐԱՆ Ի ՊԱԼԱՏ

Վաղը՝ ապրիլ 2, Պալատու Խորէնեան դպրոցը ճիշդ ժամը 7 ին Մեծ. Գ. Պաղտասարեան պիտի դասախօսէ Օդաբանութեան վրայօք փորձերով . նաեւ պիտի բացատրէ Օդերեւոյթները, այ-

սինքն անձրեւ, ձիւն, կարկուտ, փոթորիկ, սրտտուժ, փայլակ, եւայլն :

Արք 1 զուրուշ, կանայք 20 փարա մուտք պիտի վճարեն ի նպաստ դպրոցին :

Հայկ. դասարանի
Տնօրէն
Դ. Ս. Յըէնիւն

... Խմբագիր

Կարդացի Զեր 718 թուոյն մէջ Արամեան Տարեցուցի թիւ 8, 10, 12 և 15 հանելուկաց վերաբերեալ գրութիւնը, զոր մեծարգոյ խաչիկ ֆիշթօֆեան և Մ. Յովհաննէս Ֆէսլեան էֆէնտիք հրատարակած էին՝ իբր լուծումն նոյն հանելուկաց : Յաւօք սրտի կիմացնեմ որ այդ չորս հանելուկաց և ո՛չ մին լուծուած չէ :

Կ. Պօլիս 31 Մարտ 1872

Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ

ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՅՕՐԻՆԵԱՅ

ԽՈՐԷՆ Վ. ԳԱՐԻ ԱՇԵՆԵԱՆՑ

Արմաշի վանական մամլէն գերապատիւ վանահօր հրամանաւ ի լոյս ընծայեալ է Տրամաբանութեան այս դասագիրքը : Մեծարգոյ ուսուցիչք եթէ անգամ մը ուշի ուշով աչքէ անցունեն այս նոր դասագիրքը, անշուշտ մեզի հետ պիտի վկայեն թէ ասով շատ պարզ և դիւրուսանելի եղած է տրամաբանութեան պիտանի գիտութիւնը, և ազգային վարժարանաց մէջ ընդունուելու արժանի է : Գինն է 10 զրուշ կգրտնուի Գալաֆեան դրատունը :

Զմիւռնիոյ Տէտէեան տպարանէն ի լոյս ընծայեալ Նօթ-Տո՞ ֆօթի՞ ընտիր վիպասանութեան վերջին հատորն ալ մայրաքաղաքս եկած է, և կգտնուի Չագմագճըլար-Եօգուշու թիւ 10 Տէտէեանց վաճառատունը, և գրավաճառաց խանութները, ի գին 15 զրուշ :

Մայրաքաղաքիս և գաւառաց ազգային վարժարանաց մէջ հայերէն լեզուի և թուարանութեան դասախօսութեան համար պատրաստ մէկը կայ : Պէտք ունեցողին կներկայանայ լրագրոյս տնօրինութեան միջոցաւ :

ՊԱՏՄԱՆՔ ՓՈՒՆԶԻ

1. - Միայն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի :
2. - Տարեկան բաժանորդագինն է միայն երկու արծաթ մէճիկ՝ կանխիկ վճարել թէ մայր սրահաքիս և իւր արուարձանաց և թէ գաւառաց համար :
3. - Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :
4. - Հատը 40 փարայ է, և կգտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց խանութները և ձեռքէ ծախողներու քով :
5. - Մանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի համար : Աւելի ժա՛նս կըլլայ աւելի անգամներու համար :
6. - Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի աւ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Աւաճաճեան, Կ. Պօլիս Քիւրքճի խոն վարի յարկ թիւ 26 :

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԵՐ

Հ. Ս. ԱՆԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՍԷԳ ԳԱՎԱՅԵԱՆ
Կ. ՊՕԼԻՍ ՔԻՒՐԿՅԻ ՌԱՆ ԱՄԻ ՅԱՐԿ ԹԻՒ 26